

A szerző megjegyzései

A pont görög fogalmáról

Az iménti oldalak azelőtt kerültek nyomdába, hogy szerencsém lett volna elolvasni Sir T. L. Heath *Euklidész görögül*¹⁴ című munkáját. Eredeti nyelven Euklidész első definíciója így hangzik:

σημειον εστιν, ου μερος ουθεν.

A 97. oldalon a gyermekkoromban tanult kiegészített formában idéztem: „részek nélküli és nincs kiterjedése”. Ellenőriznem kellett volna Heath angol kiadásában – mely már megjelenése pillanatától klasszikus mű –, mielőtt állításokat teszek Euklidészről. Ez csupán egy triviális javítás, nem érdemelne külön megjegyzést. Azonban fel szeretném hívni a figyelmet Heath e meghatározáshoz fűzött saját kommentárjára az *Euklidész görögül* lapjain. Összefoglalja a görögség gondolatait a pontról, átfogva a püthagoreusokat, Platónt, Arisztotelészt és Euklidészt. Elemzésem a pont szükségyszerű jellemzőiről a 99–100. oldalon tökéletes összhangban van a görög viták eredményével.

A jelentőségről és a végtelen eseményekről

A jelentőség elméletét kiterjesztettem és jóval pontosabbá tettem e kötetben, azonban a fogalmat már a *Principles of Natural Knowledge*-ban bevezettem (Vö. a 3.3-tól 3.8-ig és 16.1, 16.2, 19.4 alcikkelyeket és a 20., 21. tételt). Jelen kötet

bizonyításainak átolvasásakor arra a következtetésre jutottam, hogy e fejlemények fényében a végtelen események tartamokra korlátozása tarthatatlan álláspont. E korlátozást a *Principles* 33. cikkelyében, illetve jelen könyv 4. fejezetének elején (87. o.) vezettem be. Az észlelt jelenségeknek nem csupán a jelen tartamot felölelő jelentősége létezik, hanem megfigyelhető egy együttes fellépés viszonyában álló esemény jelentősége is, mely tartalmazza az egész időrendszerre való kiterjedést (előre és visszafelé egyaránt). Másként fogalmazva: a lényegi „túlsó” a természetben egy meghatározott „túlsó” időben és térben egyaránt (Vö. 66–67., 194–195. o.). Ez következik a tér és az idő egybeolvasztásáról, illetve kiterjedésből való levezetéséről szóló egész tézisemből. Emellett az alapja is ugyanaz: a természetről alkotott tudásunk jellegének elemzése. Ebből a felismerésből azonban az következik, hogy a pont-útvonalakat (vagyis az időtlen tér pontjait) elvonatkoztatató elemként is meg lehet határozni. Ez jelentős újítás, mivel helyreállítja az egyensúlyt a pillanatok és a pontok között. Még mindig kitartok azonban a *Principles* 35.4. alcikkelyében tett kijelentésem mellett, amely szerint két nem párhuzamos tartam metszete nem egyetlen eseményként jelenik meg számunkra. E kiigazítás nem befolyásolja a két könyv ezt követő érvelését.

Kihasználom e lehetőséget, hogy kimutassam: a *Principles* 57. cikkelyének „stacionárius eseményei” csupán az elvont matematika nézőpontjából megragadott, együttesen fellépő események.

Jegyzetek

¹ A. N. Whitehead: *An Enquiry concerning the Principles of Natural Knowledge*. Cambridge University Press, 1919.

² Vö.: A. N. Whitehead: *An Enquiry concerning the Principles of Natural Knowledge*. Preface. Id. kiad.

³ Vö.: (például) *Projective Geometry* by Veblen and Young. I. köt. 1910. II. köt. 1917. Ginn and Company, Boston, USA

⁴ N. O. Lossky: *The Intuitive Basis of Knowledge*. Ford. Mrs Duddington, Macmillan and Co., 1919.

- ⁵ Vö. *An Enquiry concerning the Principles of Natural Knowledge*. Id. kiad.
- ⁶ Vö. uo.
- ⁷ Vö. A. N. Whitehead: *An Enquiry concerning the Principles of Natural Knowledge*. Id. kiad.
- ⁸ Vö. *Organisation of Thought*. Williams and Norgate, 1917. 146. skk. o.
- ⁹ Vö. 'La Théorie Relationniste de l'Espace.' *Rev. de Métaphysique et de Morale*. XXIII. köt. 1916.
- ¹⁰ Vö. lábjegyzet a „jelentőségről”. 199., 200. o.
- ¹¹ Vö. 64. skk. o.
- ¹² Vö. 94. skk. o.
- ¹³ Vö. *Principles of Natural Knowledge* és a jelen mű korábbi fejezetei.
- ¹⁴ Cambridge University Press, 1920.